

Brandväsendet i Hästholmen och i Ödeshög.

På Ulla och Tomas Hermanssons fastighet Hamngatan 33 - 35 står det gamla uthus kvar, som på 1940-talet blev Hästholmens första brandstation. Beslut om inredning av lokalen fattades av styrelsen för Västra Tollstad kommunala brandkår den 7 september 1939.

Redan 1937 fanns enligt ett protokoll daterat den 30 november detta år en frivillig kommunal brandkår i Hästholmen. Västergårdens ägare, Karl August Petersson, en aktad och känd person i samhället, var en av drivkrafterna vid dess tillkomst och blev också dess första ordförande. Detta framgår av en bevarad protokollsbok för Hästholmens respektive Västra Tollstad kommunala brandkår för tiden 30 november 1937 - 18 februari 1945. Som sista avsnitt i denna berättelse finns utdrag med intressanta uppgifter i protokollen.

Före 1937 fanns Hästholmens frivilliga brandkår vilket framgår av ett protokoll från den 25 april 1938 där Västra Tollstad kommunala brandkår beslöt att köpa denna brandkårs material. Dokumentation från förstnämnda brandkårs verksamhet saknas. Vad som nedan berättas om denna bygger på minnen och berättelser av personer, som upplevt den och i något fall deltagit i dess verksamhet.

I den frivilliga brandkåren engagerades intresserade personer, som bodde och arbetade Hästholmen. De var indelade i tre grupper och varje grupp hade jour var tredje vecka. Den utrustning man hade var en gammal lastbil där flaket bytts ut mot långsgående bänkar typ remmalag. Till den kunde man koppla en bogserspruta. Utrustningen i övrigt var från början enkel men den förbättrades successivt både vad det avser brandkårsmaterial och personlig utrustning. "Brandbilen" var placerad i Hermanssons gamla uthus, som också var den plats från vilken brandlarm gjordes och dit brandmännen skulle infinna sig.

Brandlarm gick till så att den som upptäckte larmorsak själv eller via bud så snabbt som möjligt förflyttade sig till brandstation. Där fanns utanpå ena väggen ett skåp med glasruta och inuti ett signalhorn. Det gällde för "larmaren" att slå ut fönsterrutan och blåsa i hornet så mycket han/hon orkade. Brandkårsfolket hade då att snabbast möjligt ta sig till brandstationen. Den personliga utrustning man förvarade hemma (hjälm, brandkläder osv) fick man i regel ta i famnen för att så snabbt som möjligt kunna nå brandstationen. Gissningsvis blev det ibland svårt att få med alla brandsoldater. Hur den, som eventuellt blev efter, tog sig till brandplatsen kan man endast gissa. (egen eller lånad bil, cykel, hästskjuts, språngmarsch). Det gamla signalhornet finns bevarat än i dag.

Det viktigaste medlet för brandsläckning, vatten, var ofta ett problem. I tätorten fanns inga brandposter och brandbilen/motorsprutan hade inga vattentankar. Man fick skaffa vatten från brunnar, sjöar och vattendrag och ofta "hinka" det fram till eldhärden. Motorsprutan kunde användas om vatten fanns på "slangavstånd".

Den frivilliga brandkårens huvuduppgift var att på bästa möjliga sätt släcka bränder. Kommunen utövade dessutom förebyggande verksamhet genom att utse personer, som utförde regelbunden brandsyn i privata fastigheter och andra byggnader, Man kontrollerade spisar, kakelugnar, andra eldstäder, brandstegar och att fungerande brandspruta fanns.

En ny och modern brandstation byggdes 1955 i Hästholmen av dåvarande Alvastra kommun. Där fanns i gatuplanet garage för två brandbilar och personalutrymme med plats för personlig utrustning. I källarplanet fanns duschrum, tvätt osv. Den gamla brandbilen skrotades och en modernare anskaffades. Brandkåren var fortfarande frivillig och arbetade i princip på samma sätt som tidigare men med bättre och effektivare resurser. Det gamla sättet att utlösa brandlarm med en hornsinal ersattes med en sirén på stationstaket som sattes i funktion genom en tryckknapp i ett brandskåp på marknivå utanför garageportarna.

I början av 70-talet flyttades hela verksamheten till brandstationen i Ödeshögs centralort. Brandförsvaret i hela Ödeshögs kommun blev därmed centraliserat till denna.

Det finns många dråpliga historier om händelser i den gamla, frivilliga brandkåren i Hästholmen. Lasse, som själv var brandman, berättar om ett larm från Tuna där en markbrand hotade att breda ut sig. Man hade brandsprutan på släp och körde i full fart mot brandplatsen men när man kom fram var sprutan försvunnen. Ingen hade märkt något trots ihärdiga signaler från en efterföljande personbil. Det visade sig att släpkopplingen inte orkat med svängen i Hedakorset som togs i hög fart. Släpet (sprutan) hoppade av och fortsatte ensamt R50 framåt för att så småningom hamna i diket.

Utdrag ur protokollsbok från Hästholmens resp Västra Tollstad Kommunala brandkår.

30/11 1937. Val av styrelse: ordförande K.A. Petersson, vice ordförande byggmästare Erik Pettersson. Övriga C.E. Hertz, Oskar Valén, August Andersson.

Brandchef H. Lorin, vice brandchef David Johansson, materialförvaltare Allan Svensson. Förslag att arvode, som bestäms av fullmäktige, skulle utgå till brandchefen och materialförvaltaren.

Man beslöt också att överlämna allt material, som fanns den 1 juli 1937, till samhället men om detta någon gång skulle fränskiljas och bilda egen brandkår skulle materialet återlämnas utan ersättning.

Beslut fattades att hos fullmäktige begära ett anslag på 150 kronor för löpande utgifter.

25/4 1938. Beslut att erbjuda Västra Tollstad kommun att köpa Hästholmens frivilliga brandkårs material för 1106 kronor enligt värdering av brandkonsulenten Vallström. Detta gjordes på uppdrag av Hästholmens frivilliga brandkårs årsmöte,

4/7 1938. Besluts föreslå fullmäktige att arvode till brandchef och materialförvaltare ”skulle utgå årligen med 75 kr. till var och en av dem.”

13/8 1938. Brandchefen föreslog på inrådan av Brandstodsbolaget att inköp skulle göras av ny motorspruta, grenrör, två strålrör med sugmunstycke, 400 meter tryckslang och fyra slangrullar för 100 meter slang vardera. Kostnaden beräknades till 6300 kronor varav Brandstodsbolaget lovat bidra med en tredjedel och resten skulle täckas med ett räntefritt amorteringslån. Styrelsen tillstyrkte förslaget.

Odaterat protokoll. Styrelsen beslöt föreslå fullmäktige att anskaffa ny brandstation då ”hyran för densamma är slut den 1/10 1939”

20/2 1939. Ordföranden och kassören K.A. Petersson har av sagt sig sina uppdrag och ersätts i samma funktioner av nyvalde ledamoten Anton Andersson. Till brandchef efter H. Lorin valdes David Johansson och till vice brandchef Ernst Carlsson. Båda tillträder den 1 april 1939.

22/3 1939. Styrelsen föreslår enhälligt fullmäktige att brandförsäkra brandmaterialet för 5000 kronor. Man beslöt också begära att fullmäktige skulle utse två personer att utöva brandsyn och en skorstensfejare för Hästholmens samhälle.

9/5 1939. Oskar Vallén utses att utöva brandsyn och smeden August Andersson till skorstensfejare i Hästholmens samhälle, den senare till samma pris som tillämpas i Ödeshög. ”Då Herr K.A. Pettersson, Västergården erbjudit brandstyrelsen att för brandkårens räkning uthyra Gamla Hållstallet till redskapsbod om en ändring av densamma gjordes, kostnad för detsamma omkring 75 kr. vilken skulle betalas av kommunen och hyrespris 50 kr. per år.”

7/9 1939. Styrelsen beslöt att inreda gamla hållstallet vid Gästgivargården till brandstation för V. Tollstad kommunala brandkår och utsåg undertecknad (Erik Pettersson) att utföra detta. Man beslöt också att hos kommunfullmäktige begära anslag med 400 kronor för inköp av 100 meter slang med tillbehör till motorsprutan då nuvarande slang var otillräcklig och börjar vara bristfällig. Staten för V. Tollstads kommunala brandkår för 1940 fastställdes till 1050 kronor.

5/3 1940. Till reserver i "elitkåren" utsåg styrelsen Gösta Andersson, John Karlsson, Erik Pettersson, Nils Gustavsson, Oskar Pettersson, Oskar Vallén, Karl Johansson, Bernhard Andersson, Klas Johansson, Karl Gustavsson, Ejnar Andersson (Haga) Henry Vallén och Erik Karlsson, Till brandchef utsågs David Johansson och till vice brandchef Aron Andersson.

11/7 1940. Styrelsen uppdrar åt Carl-Erik Hertz att genom brandkonsulenten Leijonhuvud inköpa slang och kopplingar för 400 kronor. Materialförvaltaren Allan Svensson har varit utkallad i beredskapstjänst. David Johansson har vikarierat och ska fortsätta med detta till årets slut med bestämt arvode.

13/8 1940. Beslut att endast rekvirera slang för anslagna 400 kronor och låta inköpet av kopplingar anstå då det var omkring 8 månaders leveranstid för tillhörande kopplingar.

17/9 1940. Budget för 1941 fastställdes till 900 kronor.

15/1 1941. "En skrivelse hade inkommit från Jonsereds Fabriker med anledning av en för länge sedan gjord beställning av 63 meter tryckslang. Firman upplyste om att leveransen blivit fördröjd genom svårigheter med råvaran samt därför att staten övertagit kontrollen av alla leveranser. Styrelsen beslöt att skrivelsen icke skall föranleda någon åtgärd utan beställningen skall kvarstå med förhoppning om att leveransen skall ske så fort som möjligt."

13/6 1941. "Beslöts att lämna upp brandbilen till S. Blondell, Ödeshög, för kostnadsförslag av de reparationer som måste göras och om densamma accepterades skulle herr Blondell utföra nämnda reparation."

24/9 1941. Förslag till utgiftsstat för 1942 uppgjordes och slutade på kronor 900 enligt följande:

Brandchefens	arvode	kronor	75
Vice brandchefens	"	"	25
Materialförvaltaren	"	"	75
Elitkåren	avlöning	"	150
Försäkring		"	36
Hyra brandstation		"	50
Brandkårsförbundet		"	10
Materialkompl.		"	300
Oförutsedda utgifter		"	<u>179</u>
Summa kronor			900

"Utdrag av detta protokoll skulle på undertecknads försorg sändas kommunalnämndens Ordf. omedelbart."

21/9 1942. Förslag till utgiftsstat för 1943 slutande på kronor 900 fastställdes. Uppdrogs åt brandchefen att infordra prisuppgift på en skumsläckningsapparat.

Beslutades att till brandman efter Herr Aron Andersson, som på grund av avflyttning från orten av sagt sig uppdraget som brandman utse Herr Evald Pettersson samt att komplettera brandmanskapet med Herr Rune Andersson båda från Hästholmen.

Uppdrogs åt brandchefen att anskaffa en brandlur och ett skåp till densamma vilket skall uppsättas på Fabrikör Anderssons möbelmagasin.

18/11 1942. Brandstyrelsen beslöt enhälligt att med stöd av § 14 i brandstadgan för Hästholmens Stationssamhälle angående allmän brandsyn för samhället att föreslå fullmäktige att utse två personer att jämte Brandchefen förrätta brandsyn i Hästholmen under år 1943. Brandstyrelsen ber också få föreslå till nämnda befattning Byggmästare Pettersson och muraremästare Oskar Vallén båda från Hästholmen. Som ersättning för Herrar Pettersson och Vallén föreslås 10 kr per man och dag.

Enligt brandkonsulent Leijonhuvud fanns vissa möjligheter för kommuner, som uppbar skatteutjämningsbidrag att få brandredskap gratis, däribland även motorsprutor, genom hänvändelse till luftskyddsinspektionen. Brandstyrelsen föreslår fullmäktige att genom en anhållan hos luftskyddsinspektionen försöka att anskaffa en ny motorspruta. "I händelse Fullmäktige beslutar i enlighet med ovan nämnda förslag ber Brandstyrelsen få föreslå att söka anskaffa en spruta av märket Albin på 800 minutliter."

Carl-Erik Hertz fick i uppdrag att inköpa en skumspruta av märket Brandklipparen rymmande 16 liter skum.

12/2 1943. Enligt svar från Luftskyddsinspektionen på kommunens framställning om att få en motorspruta gratis har inspektionen som villkor att kommunen förbinder sig att ordna vattenfrågan. Brandstyrelsen anser att den frågan kan anses ordnad på de flesta platser inom kommunen enligt följande; vid Stora Lund genom en på gården befintlig större damm, i Forsby genom brunnar och en kanal, vid Tegneby samma förhållande, likaså i V.Tollstad med kyrkan, skolan, prästgården och pastorsbostaden, vid Haningetorp genom befintliga brunnar, vid Uckleby genom brunnar och en kanal, vid Näfstad genom brunnar, Alvastra gård Turisthotellet med ekonomibyggnader hade en större damm, Höje hade en damm, Ombergs torvfabrik och station genom torvgravar. För Hästholmens stationssamhälle kunde frågan ordnas genom 200 meter 63 mm tryckslang vilket Brandstyrelsen föreslår kommunalfullmäktige att göra.

11/2 1944. Beslöts inköpa 2 st rökgasmasker.

3/5 1944. Luftskyddsinspektionen meddelar att en motorspruta kunde erhållas utan kostnad å villkor att vissa tillbehör och visst material inköptes. Brandstyrelsen beslöt enhälligt att dessa villkor borde uppfyllas och erforderliga inköp göras och uppdrog åt kommunalnämndens ordförande Pharmansson, som var närvarande vid styrelsemötet, att ordna med erforderliga borgensförbindelser för att köpet skulle kunna ske.

22/9 1944. Förslag till utgiftsstat för 1945 slutande på 1300 kronor fastställs.

1/12 1944. Styrelsen beslutar inköpa brandhjälm till samtliga i "elitkåren" (15 man).

7/2 1945. Heda kommun har hos V.Tollstad kommunfullmäktige framställt önskemål om släckningshjälp vid eldsvåda. Brandstyrelsen beslöt efter diskussion föreslå fullmäktige att icke ingå några släckningsavtal förrän ett pågående arbete med ny brandstadga slutförts.

24/9 1945. Förslag till utgiftsstat för 1946 slutande på 1200 kronor fastställdes.